

Sabiedriskā zinātne (*Citizen science*): pētnieku un sabiedrības mijiedarbība pētniecības procesā

Margarita Karule

LU Bibliotēka

Atvērtās piekļuves nedēļa 23.10.- 29.10.2023.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIBLIOTĒKA

Funded by
the European Union

ERASMUS+ KA2 Strategic partnership program
Project No.: 2021-1-EE01-KA220-HED-000031125

Kas ir sabiedriskā zinātne?

Zinātniskais darbs, ko veic plašas sabiedrības pārstāvji, bieži sadarbojoties ar profesionāliem zinātniekiem un zinātniskām institūcijām vai to vadībā

(Oxford English Dictionary)

Plašs termins, kas aptver to atvērtās zinātnes daļu, kurā iedzīvotāji var piedalīties zinātniskās pētniecības procesā dažādos iespējamajos veidos: kā novērotāji, kā finansētāji, viņi var analizēt datus vai paši tos ražot. Tas ļauj zinātņi demokratizēt, kā arī ir saistīts ar ieinteresēto pušu iesaistīšanu un sabiedrības līdzdalību

(Eiropas Komisija)

Izaicinājumi sabiedriskās zinātnes definēšanai

Saistītie termini

Sabiedriskā zinātne

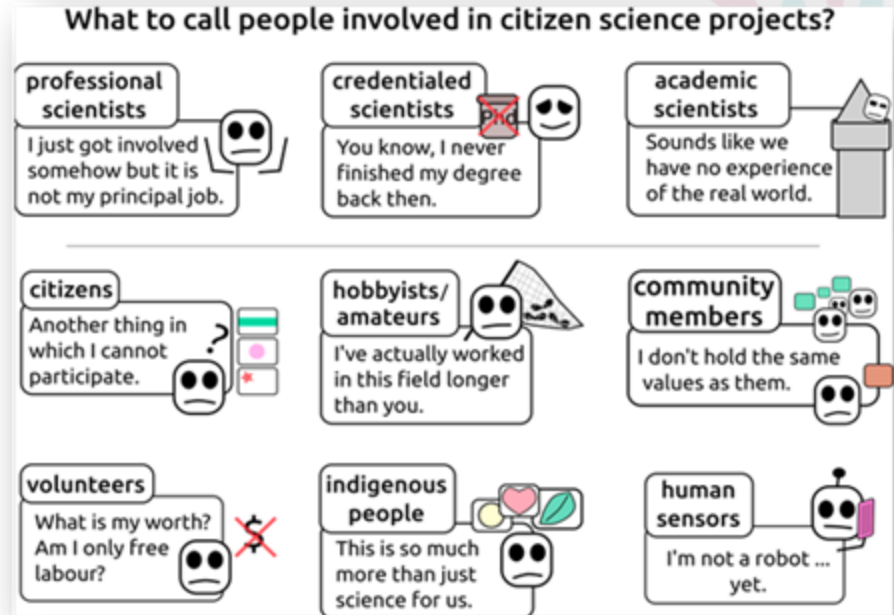
Amatierzinātne

Pilsoņzinātne

Pūļiesaiste

Digitālā līdzdalība

Sabiedrības līdzdalība

Kā saukt cilvēkus, kuri iesaistās sabiedriskās zinātnes projektos?

Avots: *Citizen Science Terminology Matters: Exploring Key Terms*

Kas ir sabiedriskā zinātne?

Sabiedriskā zinātne kā fenomens

Dabaszinātnēs,
Humanitārās zinātnēs,
Sociālās zinātnēs,
Medicīnā

Frits Ahlefeldt, Hiking.org

Sabiedriskā zinātne atvērtās zinātnes kontekstā

Sabiedriskā zinātne ir Atvērtās zinātnes komponente

Savstarpēja sinerģija

iesaistītās puses

Dalībnieki/ amatierpētnieki zinātniskās izpētes procesā var piedalīties dažādos veidos: kā parādību novērotāji, datu sniedzēji, datu apstrādātāji un analizētāji, kā pētniecības projektu finansētāji u.c.

Pētnieki sabiedriskā zinātnē var būt gan sabiedriskās zinātnes projektu iniciatori un organizētāji, gan kā pētniecības un zinātņu nozares eksperti sabiedrības pārstāvju organizētos projektos

Citas ieinteresētās puses (NVO, izglītības iestādes, finansētāji, IKT speciālisti, bibliotēku, muzeju speciālisti u.c.)

Kāpēc nepieciešama sabiedriskā zinātne?

Iedzīvotājiem

Attīsta kritisko domāšanu

- Veido izpratni par zinātnes būtību
- Veicina izpratni par aktuālām problēmām
- Veicina uzticību zinātnei

Veicina piederības un atbildības sajūtu, sniedzot savu ieguldījumu zinātnē

Lietderīgs veids kā pavadīt laiku un socializēties

Pētniekiem

Sadarbība ar cilvēkiem, kuriem var būt atšķirīga izpratne, zināšanas par jautājumiem

Iespēja iepazīstināt sabiedrību ar savu pētniecības jomu

Iespēja iegūt datus plašākā aptvērumā un īsākā laikā

Kā var iesaistīties bibliotēkas?

- Nodrošināt telpas, platformu iesaistītajiem dalībniekiem
- Palīdzēt atrast informāciju/ teorētiskus materiālus atbilstoši tēmai
- Organizēt izglītojošus pasākumus par pētniecības procesu un sabiedrisko zinātņi
- Piedalīties publikāciju, datu un citu pētniecības rezultātu saglabāšanā un pieejamības nodrošināšanā

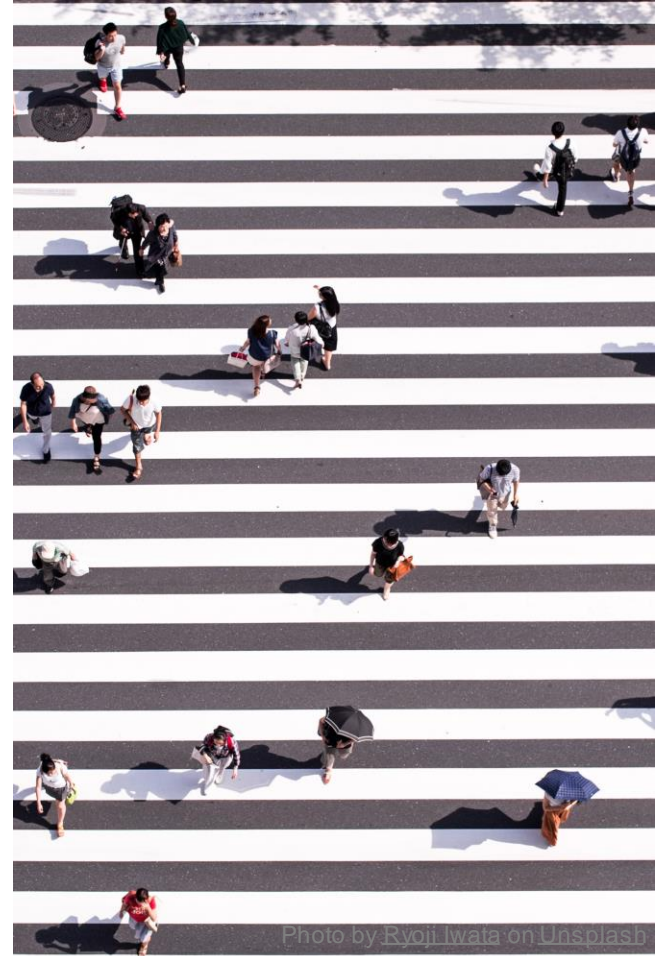

Photo by 2H Media on Unsplash

Kā var iesaistīties bibliotēkas?

- Dalīties ar profesionālām zināšanām un prasmēm
- Ierosināt projektu, koordinēt projektu
- Dalīties pieredzē sabiedriskās zinātnes aktivitāšu īstenošanā
- Būt par atbalstu pētniekiem praktiskos darba procesos
- Tuvināt iedzīvotājus zinātnei un zinātniekus sabiedrībai

Ko bibliotēkām var sniegt sabiedriskā zinātne?

- Vietējās kopienas un tīklošanas kultūras attīstība
- Inovatīvu pakalpojumu attīstīšana
- Atvērtības, iekļaušanas un daudzveidības veicināšana
- Bibliotēkas lomas nozīme demokrātiskā sabiedrībā

zudusilatvija.lv

ZUDUSĪ LATVIJĀ

senos zīmējumos, atklātnēs un fotogrāfijās
no 19.gs. beigām līdz mūsdienām

PAR PROJEKTU

KARTE

PARTNERI

KONTAKTI

Par projektu

Zudusī Latvija ir Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas Letonica projekts, kurš apvieno unikālu informāciju par zudušām un izmaiņu skartām Latvijas kultūrvēsturiskām vērtībām.

Laika gaitā Latvijas kultūrainava ir ievērojami izmainījusies. Līdz mūsdienām nav saglabājušies daudzi dabas, vēstures, mākslas un arhitektūras objekti, kā arī saimnieciskās un sabiedriskās būves. Latvijas kultūras mantojums smagi cieta abu pasaules karu laikā un vācu okupācijas gados. Ne mazums nozīmīgu objektu ir gājuši bojā cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā un apdraudēti arī šodien.

Zudusī Latvija satur digitalizētas senu zīmējumu kopijas, atklātnes un fotogrāfijas no 19. gadsimta beigām līdz mūsdienām un objektu aprakstus:

- par arhitektūras un mākslas pieminekļiem (baznīcas, muižas, pilskalni un viduslaiku pilsdrupas);
- pilsētu un apdzīvotu vietu skatiem;
- sabiedriskajām ēkām (pašvaldību ēkas, skolas, biedrību nami);
- saimnieciskajām būvēm (fabrikas, dzirnavas, ceplī, amatnieku darbnīcas);
- infrastruktūras objektiem (pasta ēkas, veikali, krogi, zirgu pasta un dzelzceļa stacijas, dzelzceļi un ceļi, tilti);
- Latvijas iedzīvotāju mājvietām; lauksaimniecības celtnēm (rijas, klētis, kūtis un staļļi);
- dabas objektiem (ainavas, upju senlejas, klintis, dižkoki, dižakmeņi).

PIEVENOT OBJEKTU
REGISTRĒTIES
PIESLĒGTIES
AIZMIRSI PAROLI?

Izvērstā meklēšana

Meklēt objektos

PĒC TĒMAS

Rīga (Latvija) (10002)
Virieši (9169)
Sievietes (8592)
Portreti (7208)
Upes (4963)
Portretu fotogrāfija (3895)
Ielas (2899)
Mājokļi (2535)
Daugava, upe (2350)
Celtnes (2175)
Luterāņu baznīcu ēkas (2060)
Muižas (1869)
Meitenes (1830)
Karavīri (1799)
Ziema (1696)
Vecrīga (Rīga, Latvija)

PĒC VIETAS

Rīga (11172)
Liepāja (1591)
Jelgava (1326)
Cēsu pilsēta (1256)
Jūrmala (1124)
Valmiera (982)
Jēkabpils (802)
Pļaviņu pilsēta (785)
Strenču pilsēta (742)
Daugavpils (702)
Ventspils (629)
Kokneses pagasts (596)
Strenču novads (591)
Kuldīgas pilsēta (575)

skatīt vairāk

Atrodi savu projektu!

Joma

- folklorā
- literatūra
- mūzika
- dzīves pierakstīšana
- etnogrāfija
- novadpētniecība

Materiāli

- manuskripti
- literatūras dati
- attēli
- zīmējumi
- atmiņas
- dienasgrāmatas
- audio ieraksti
- nošu pieraksti
- kartes
- informācija par personām

Uzdevums

- pārrakstīt
- lasīt
- pētīt
- ieskaņot
- rakstīt
- papildināt informāciju
- klausīties
- atbildēt uz jautājumiem
- pievienot atslēgvārdu

iesaisties.lv

Tu neesi reģistrējies ?

[Reģistrēties](#) | [Aizmirsi paroli?](#)

Atcerēties mani

 DABAS DATI

Aktīvie lietotāji: 66 Šodien ievadītie novērojumi: 72 Kopējais novērojumu skaits: 1750233

[Sākums](#) [Par Dabasdati.lv](#) [Forums](#) [Novērojumu atlase](#) [Fotogalerija](#) [Sugu noteicēji](#) [Pievienot novērojumu](#)

RAKSTU ARHĪVS

[2023](#) | [2022](#) | [2021](#) | [2020](#) | [2019](#) | [2018](#) | [2017](#) | [2016](#) | [2015](#) | [2014](#) | [2013](#) | [2012](#) | [2011](#) |

[Bilerta starpdisciplinārie vērojumi \[4\]](#)

[Lekciju cikls Latvijā sastopamo putnu sugu noteikšanā](#)

[Atskats uz putnu datu ieguvī un brīvprātīgo ieguldījumu 2023. gadā \[1\]](#)

[Topošais Latvijas glotsēņu saraksts un paraudziņi \(ievākšana, nodošana, noteikšana\) \[3\]](#)

[Oktobrī ziņo par daivaino čemureni – gada sēni 2023!](#)

ZIBAKCIJA "BIOBLITZ" NOSLĒGUSIES AR 577 NOVĒROTĀM SUGĀM

Pievienots [TWEET THIS](#) [IESAKI](#) [FACEBOOK](#) [✉](#) [📄](#)

3.-4. jūnijā saimniecībā "Drubazas" Abavas krastā norisinājās pirmā Latvijas Dabas fonda rīkotā sugu uzskaites zibakcija "BioBlitz", kas ilga nedaudz vairāk par diennakti.

Pasākuma dalībnieki kopā ar dažādu sugu grupu ekspertiem iepazīna "Drubazu" dabas vērtības, kuru bagātību nodrošina ilgstoša dabai draudzīga saimniekošana šajā vietā.

Amatierzinātne Latvijas bibliotēkās: pastaigu takas “Tak-Ugāle” projekts

Bibliotēka kā virzītājspēks, tikšanās
vieta, daļa no vietējās kopienas

5. novembrī **Ugāles labiekārtotās
pastaigu takas atklāšana**

TAK UGĀLE

Plkst. 12.00
Lentas griešana Triāla
trasē
* Gājiens uz Lapeglēm
* Pateicības vārdi
* Zupa pirms takas iepēdošanas
* Iepēdojam labiekārtoto Ugāles
pastaigu taku

LibOCS projekts

Mērķis - izzināt un veicināt izpratni par akadēmisko bibliotēku lomu sabiedriskās zinātnes jeb amatierzinātnes (*Citizen science*) aktivitāšu integrēšanā pētnieciskajos projektos Baltijas valstīs

Funded by
the European Union

Sadarbības partneri:

Tartu Universitāte (Igaunija)

Latvijas Universitāte (Latvija)

Kauņas Tehniskā universitāte (Lietuva)

Vitauta Dižā universitāte (Lietuva)

Tallinas Tehniskā universitāte (Igaunija)

Immer Besser GmbH (Vācija)

Web2Learn (Grieķija)

About LibOCS

LibOCS. University libraries strengthening the academia-society connection through citizen science in the Baltics

LibOCS has 5 objectives:

The 1st objective aims to map drivers and barriers of civic engagement in Open Science and share in-depth insights on the role academic libraries can play in Citizen Science activities in the region.

The 2nd objective is to start and maintain a dialogue and action plan among Higher Education teaching/research staff and librarians in the Baltic states, collaborating on Citizen Science project that involves any volunteer. It will provide an opportunity to focus strategically on the position of libraries in contemporary information societies.

The 3rd objective is to conduct LibOCS training to improve the Citizen Science and Open Science skills of academic and library personnel in the Baltics.

The 4th objective is to create institutional change through testing and implementing a citizen science single point of contact in participating LibOCS universities.

The 5th objective is to create an Open Access toolkit for librarians on the topic of citizen science with all tools available as open educational resources (OER), open to (re-)use, and repurposing.

Par projektu
Partneri
Atskaites punkti
Rezultāti
Jaunumi

Sabiedriskā zinātne bibliotēkas darbiniekiem pašmācības kurss

<https://tinyurl.com/LibOCSonline>

5 atvērtās
piekļuves moduļi

E-kursā

1. Sabiedriskā zinātne un bibliotēku loma
2. Prasmes un mācības bibliotekāriem, iesaistoties sabiedriskās zinātnes projektos
3. Sabiedrības iesaiste un komunikācija
4. Projektu pārvaldības prasmes
5. Pētniecības un datu pārvaldības prasmes

Paldies!

Aicinām dalīties ar pieredzi un zināšanām par sabiedriskās zinātnes aktivitātēm!

e-pasts: napd@lu.lv

Atvērtās piekļuves nedēļa 23.10.- 29.10.2023.

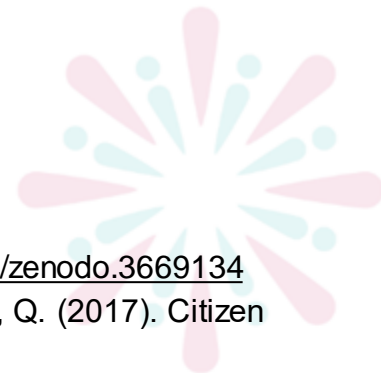
LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIBLIOTĒKA

Funded by
the European Union

ERASMUS+ KA2 Strategic partnership program
Project No.: 2021-1-EE01-KA220-HED-000031125

Izmantotie informācijas avoti

- Daugavietis, J. (2020). *Citizen science – amatierzinātne, pilsoņzinātne vai ... ?* <https://doi.org/10.5281/zenodo.3669134>
- Eitzel, M. V., Cappadonna, J. L., Santos-Lang, C., Duerr, R. E., Virapongse, A., West, S. E., ... Jiang, Q. (2017). Citizen Science Terminology Matters: Exploring Key Terms. *Citizen Science: Theory and Practice*, 2(1), 1. DOI: <https://doi.org/10.5334/cstp.96>
- When, U., Göbel, C., Bowser, A., Hepburn, L., & Haklay, M. (2020). *Global Citizen Science perspectives on Open Science*. https://en.unesco.org/sites/default/files/csgp_csos_cop_short_paper_on_open_science_may_2020.pdf
- Cigarini, A., Bonhoure, I., Vicens, J., & Perelló, J. (2021). Public libraries embrace citizen science: Strengths and challenges. *Library & Information Science Research*, 43(2), 101090.
- Rozenberga, G., Liepa, M., & Saviča, M. (2023). AKADĒMISKO BIBLIOTĒKU UN ATMIŅAS INSTITŪCIJU TRANSFORMATĪVĀ LOMA SABIEDRISKAI ZINĀTNEI UN ATVĒRTAI ZINĀTNEI BALTIJAS VALSTĪS. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7594396>
- Bite, K., Daugavietis, J., Kampars, J., Kreicbergs, J., Kučma, I., Ločmele, E. ... Želve, M. (2021). “Pētījuma par atvērto zinātnei un rīcībpolitikas ceļa kartes izstrādi” noslēguma ziņojums. https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/petijumsatverta_zinatne_21_2.pdf

- LBB Gada balvas 2022 ceremonijā pasniedz balvas titula “Gada bibliotekārs 2022” ieguvējām Inesei Rumpai un Inai Rusiņai.* (2023). <https://www.biblioteka.lv/lbb-gada-balvas-2022-ceremonija-pasniedz-balvas-titula-gada-bibliotekars-2022-ieguvejam-inesei-rumpai-un-inai-rusina/>
- Rone, U. (2023). *Amatierzinātnes iespējas Latvijas bibliotēkās* (Bakalaura darbs). <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64598>
- Hansen, J., S. (2021). *Citizen Science for Research Libraries – A Guide*. LIBER Citizen Science Working Group. <https://libereurope.eu/working-group/liber-citizen-science-working-group/citizen-science-guide/>